

www.carpe.cz
CARPE
DIEM

NEUVĚŘITELNÝ
ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH PŘÍTELE
HANZELKY A ZIKMUNDA

Štěpán Příkazský
AMERIKÁN Z LUŽIC

O autorovi

Štěpán Příkazský se narodil 24. 12. 1902 v Lužicích. Ve dvacátých letech minulého století byl v obci několikrát stárkem. Jako verbíř byl pověstný zvláštní točivou cifrou. Vlastnil i krásný vysoký tenor a už jako mladík hrával na dudy, které si sám vyrobil. V roce 1929 se pohněval s děvčetem a pak odešel za moře. V Argentině se stal farmářem, pěstitel bavluny. Oženil se s Bulharkou a měl s ní dva syny a tři dcery. Stal se čestným náčelníkem indiánského kmene. Od roku 1950 do roku 1960 žil s rodinou v rodných Lužicích. Pak se vrátil zpět do Argentiny. Nakonec všichni přesídlili do Chicaga. Tam režíroval pro krajany folklorní pásma, dětem hrával loutkové divadlo, skládal písničky. Zemřel 6. 10. 1993 a je pochován ve státě Michigan v USA.

O knize

Životní osud Štěpána Příkazského (1902-1993), „posledního gajdoše na Podluží“, jak býval svými vrstevníky také nazýván tento výjimečný zjev lidové kultury Lužic a okolí, líčené jeho slovy na pozadí první poloviny 20. století. Na tom by nebylo nic až tak zvláštního a mimořádného, kdyby ovšem Příkazský, důvěrně oslovovaný Štefin, ho více než dvacet let „nepsal“ v Argentině, kam odešel z prostého furiantského trucu nad nepodařenou láskou k jedné švarné dívčině, nebo přesněji ke dvěma, a kdyby tam nepotkal slavnou cestovatelskou dvojici tvořenou Jiřím Hanzelkou (1920-2003) a Miroslavem Zikmundem (1919), kteří se později stali jeho celoživotními přáteli. Oni také byli první, kdo nevšední příběh tohoto slováckého chlapce, výborného zpěváka s fenomenální pamětí a osobitého tanečníka, zkráceně zaznamenali, a to ve slavném cestopisu *Tam za řekou je Argentina* (1956).

Amerikán z Lužic vychází rovněž v iBookstore v rozšířené verzi s filmem a v aplikaci pro iPad Carpe Diem Online je v Deluxe Edition vedle filmu s ing. Miroslavem Zikmundem doplněn i 58 minutami Příkazského interpretací lidových písní. A tam jsou odtajněny i portréty dvou jeho osudových lásek...

Štěpán Příkazský

AMERIKÁN Z LUŽIC

2013

Štěpán Příkazský Amerikán z Lužic

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takové sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© Jan Příkazský, 2013

Photography © Archiv Muzea jihovýchodní Moravy, Zlín, 2013 (cover)

© Carpe diem, 2013

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-7487-007-1

ISBN 978-80-7487-040-8 (epub – rozšířená verze)

ISBN 978-80-7487-039-2 (epub)

ISBN 978-80-7487-041-5 (pdf)

ISBN 978-80-7487-036-1

DOMA

Byla svatba veselá, jak na Slovácku býti má. Vdávala se Františka, dcera Poluše Buškové, vyhlášené parádnice. To se však nedalo říct o několika mírách jejích polí. Tetka Buščena nebyla totiž dobrá sedlačka, byla však penzistka c. k. tabákové továrny v Hodoníně. Měla tam odpracováno třicet pět let. Její penze dosahovala na osmnáct zlatek měsíčně. Za ten obnos se dala koupit roční jalovice. Díky tomuto penzijnímu příspěvku nebyla u Bušků bída.

Vdávala se jediná dcera, a proto se svatba musela vydatřit. Svatební kapela čítala jedenáct muzikantů, hosté byli pozváni až do nejbzdálenějšího příbuzenstva. Jídla a pití byly plné stoly.

Ženich Jan Kordulík pocházel „jen“ z chalupnické rodiny. Byl vyučen tesařem, a to se tetce zamlouvalo. Za staršího mládence si vyvolil Cyrila Příkazského, se kterým se v Hodoníně společně učil. Nevěsta si pozvala za starší družičku kamarádku Maryšku Hlávkovou, černoookou krasavici.

Aby svatba dopadla podle očekávání, záleželo na třech osobách. Asi nejvíce na starším a už ženatém člověku, jakémisi vedoucím celého svatebního veselí. A neméně důležitými rolemi byli pověřeni starší mládenec a starší družička.

Cyril měl u hostů důvěru, kdežto mladičká, nezkušená Maryška vzbuzovala obavy, že v řečnickém umění s mládcem neobstojí. To se mělo ukázat ve chvíli, kdy si měli vzájemně pronést přípitky. Nastalo ticho jako v kostele. Oba znali svatební přípitek téměř doslova. Čekalo se, jak se družička zachová.

První začal deklamovat Cyril:

„Přestaň muziko hrát, když já budu mojí družičce připíjat!“

Družičce podával talíř a pokračoval:

„Druzičko má starší, ze všech nejmilejší, připíjám tobě, také sám sobě, na zdraví tvého, na zdraví mého, líca červeného.“

Maryška talíř uchopila a rázně odpověděla:

„Mládenečku starší, můj nejmilejší, za takový přípitek děkuju.“

Ve svatebním říkání si vedla tak dobře, že si vysloužila pochvalu, a taky smích a žertovné poznámky hostů na adresu Cyrila. Ten uznal svoji porážku a s družičkou se udobřil. Maryšce tak zůstala na její první svatbu v roli družičky krásná vzpomínka. Jenže život nejsou jen krásné chvílky.

Neuplynuly ani dva týdny a Maryšce zemřel tatíček. Byl léta nemocný, avšak bolest snášel trpělivě.

Už cestou ze hřbitova mladá vdova Anna Hlávková přemýšlela nad tím, kdo hospodáře nahradí. Hlávkoví měli ve stáji dvě kravky, i dvě jalovičky k odchovu. Přesto si vdova umínila, že vdávat se znova nebude, aby dětem nepřivedla do domu nevlídného otčíma. Děti měla tři: dvanáctiletého Frantíka, čtrnáctiletou Rozárku a – Maryšku. Té se optala:

„Poslechni, Maryško, nechtěla by ses vdávat? Zakrátko ti bude osmnáct let, a to já jsem už byla vdaná.“

„Já vím, mami,“ zapýřila se dívčina a vzpomněla si na své první vystoupení na svatbě a na svého prvního mládence.

Večer potom šel Cyril okolo. Viděl ji stát na zápraží, sebral odvahu a zeptal se, zda by nemohl přijít někdy na besedu.

„To víš, že ano. U nás bude teď bývat smutno. Dojdi nás potěšit.“

Tak se stalo, že přišel jeden večer, další večer i následující večer. Zvláště Maryška ho ráda viděla. Cyril byl hezký, hovorný, proto vítaný společník. Když mu ústa zmlkla, oči prozrazovaly, že má Maryšku rád. Anna to vycítila:

„Poslechni, Maryško. U nás je potřeba opravdu hospodář. To je nad slunce jasnější. Vezměte se – a bude.“

Mladí to rádi uslyšeli a podle toho se i zachovali. Zašli na faru a požádali o ohlášky, takže brzy farář oznamoval při nedělní bohoslužbě:

„Do stavu manželského vstoupit míní...“

Pro chlapce a děvčata ve vsi to bylo překvapení nesmírné, i pro některé jejich mamičky. Nejedna si totiž na toho švarného zetě dělala zálusk. Hlávková ale radost nadcházející nevěsty a ženicha přibrzdila:

„Je ještě příliš krátká doba od chvíle, kdy jsme tátu pochovali, proto musí být svatba bez muziky i bez tance, v největší tichosti.“

Cyril si takovou svatbu ale nepředstavoval, nicméně jevil se, že situace si to žádá. Smířil se s tím a po svatbě si hned stěhoval výbavu k Maryšce, už Příkazské, do domu číslo 100. Maryška pak pracovala v domácnosti a na poli, Cyril dělal tesařinu v Hodoníně.

Takto tedy povstalo šťastné manželství dvou do sebe zamilovaných lidí, z něhož jsem jako prvorozený přišel na světlo boží 24. prosince 1902.

Byl to čas Vánoc. Hvězdy se mihotaly v mrazivém tichu na jasné obloze. V domku na dolním konci dědiny se svítilo. Na mladou ženu v něm přišla těžká hodinka. Konejšila ji porodní bába Pohlová:

„To už tak musí být, Maryško. Proto asi máme děti tak rády, že je rodíme s takovou bolestí.“

Bolest Maryšce skončila, až svého prvorozeného políbila. A v tu chvíli se ze síně ozvala píseň opožděné kolednice – cikánky Danielové.

„Tetičko Maryško, dejte nám něco,“ zazněl huhňavý její hlas.

„Pojďte dál, Danielko, na dobrou jste došla. Naše mladá hospodyň má syna!“ zvala cikánku Anka Hlávková.

„Jaké to štěstí, Maryško, chlapec bude k radosti. A bude ji kolem sebe šířit na všechny lidi!“

Pochopitelně že po takovémto prorokování musela být cikánka bohatě obdarována.

O dva dny později, na svatého Štěpána, jsem byl pokřtěn ve farním kostele v Mikulčicích. Ne jinak, než jménem Štěpán. Doma mě mamička přejmenovala na Štefinka. A to jméno mi už zůstalo nadobro.

V prvním roce věku mě přepadla oboustranná kýla. Přivolaná Pohlovka doporučila operaci. V úvahu připadala pouze Vídeň, hlavní město Rakouska-Uherska. Rodičové se tedy rozhodli pro dalekou cestu. Cyril uměl nějaké to slovo německy, vymohl si v Hodoníně dovolení, aby mohl nezkušenou manželku se synkem doprovázet.

Ve Vídni bylo rodičům zatěžko rozloučit se s dítětem. Maryšce to mohlo srdce utrhnout, když synáček k ní spínal ručky. Nedalo se ale nic dělat, jen čekat na to, až byli po několika týdnech oba rodiče vyzváni, aby si pro synáčka přijeli. Operace se zdařila a primář jim lámanou češtinou připomínal, že chlapec nesmí nikdy *těžce* pracovat.

Navzdory cikánčině předpovědi mě potkalo ve třech letech malé neštěstí. Hrál jsem si na návsi s drobotinou. Byl právě polední čas. Obecní pastýř hnal obecní dobytek z pastviny. Plným cvalem běželo stádo koní. Asi tříleté hříbě mi skočilo na nohu a mezi kotníkem a kolenem mi obě kosti zlomilo.

Děčka se rozutekla, jako když do vrbců střelí. Běžela zvěstovat tetce Maríně, že jejich Štefa má zlámané nohy. Maryška k smrti vylekaná běžela na náves. Zvedla mě z prachu a honem se mnou do Hodonína, kde tetka Páračka „spravovala“ vymknuté i zlámané nohy. Činila tak jako nějaký doktor.

Páračka mě posadila na nízkou stoličku a zkušeným okem zjistila, že obě kosti jsou zlomené. Pak odběhla kamsi do humna a přinesla několik kořenů meduňky. Ty rozdrtila na

kašičku. Kosti vrátila do původní polohy, nožku obalila kašičkou, na ni položila několik kusů tvrdého papíru a vše to pevně převázala velkým šátkem.

Vydržel jsem ležet v postýlce asi tři dny. Pak jsem žadonil u mamičky, aby mě vynesla na dvůr do stínu staré hrušky. Tam mi bylo lépe než v dusné světnici.

Netrvalo dlouho a za několik dnů jsem se do stínu hrušně šoural už sám. Za čtyři týdny mi tetka Páračka obvez sundala. Nožka byla sice o poznání slabší, ale po bolesti už nebylo ani památky.

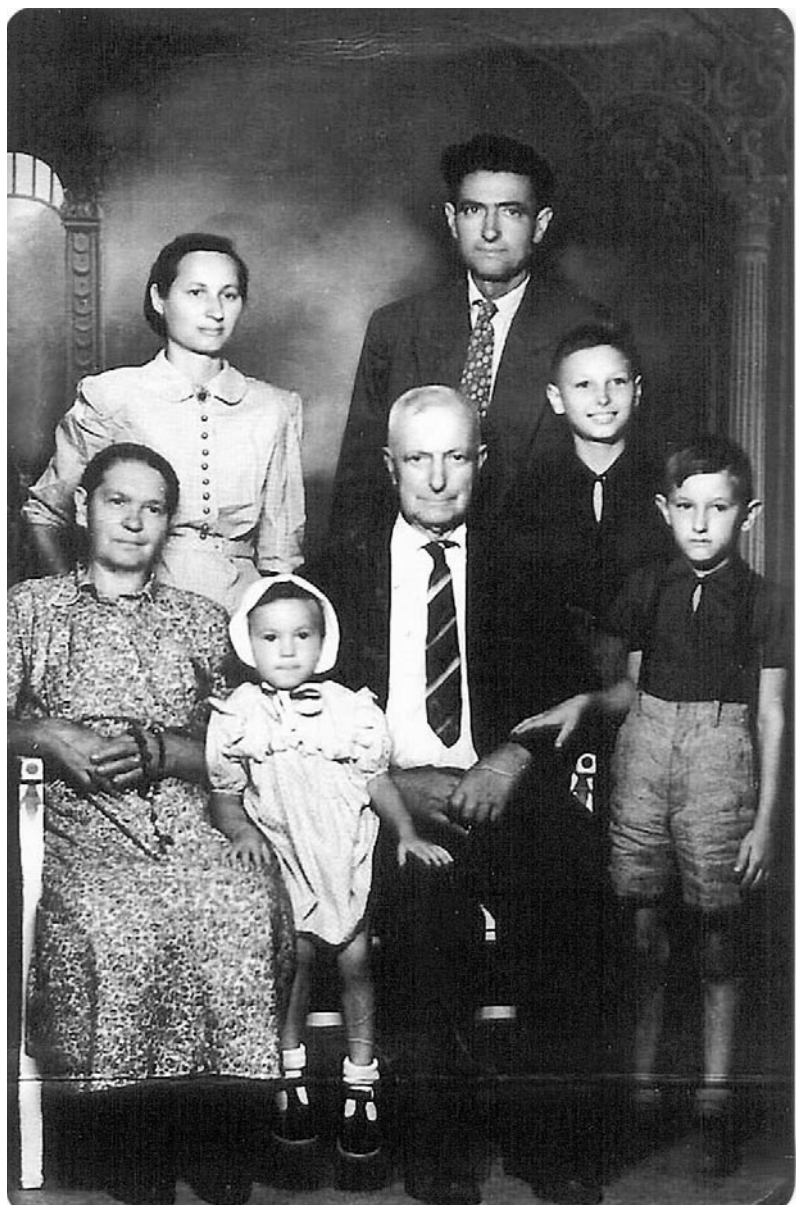
Někdy kolem věku pěti let jsem se kamarádil se sousedovic Pavlíkem. Vyzval mě, že si uděláme ohníček.

Na okraji dědiny byla polní trať zvaná Vinohrádky. Mezi tímto polem a dědinou byl travnatý pás, na něm byly stohy slámy. Vybrali jsme si místo mezi dvěma největšími a usadili se tam s pocitem, že tady nás žádní zvědavci nenajdou. Vůbec mě nenapadlo, že jeden z těch stohů si tady udělal náš tatíček.

Nakupili jsme hromádku suché slámy a Pavlík ji zapálil. Oheň rázem vzplanul. Rychle hořící sláma se postarala o to, že brzy vzplály i stohy. Ocitli jsme se mezi dvěma ohni. Pud sebezáchovy nám velel utíkat co nejrychleji pryč. Dědina byla v tu chvíli bohužel téměř liduprázdná. Všichni pracovali při sklizni okopanin. Kdosi ten oheň přeci jen zahlédl. Přiběhl Štěpán Koliba, trubač dobrovolných hasičů v Lužicích, a svolával hasiče z blízkých polí. Téměř všichni přibíhali bosí. Rychle si obouvali boty, připínali pás s hasičskou sekyrkou, na hlavu nasazovali helmici a rychle běželi k hasičskému skladišti. Primitivní stříkačku potom dotlačili k ohni. Velké štěstí, že nefoukal vítr. To by asi shořel jeden stoh za druhým. Takto to potkalo jen ty dva. Strážmistr Mrázek na místě vyzvídal, jestli někdo o původu požáru něco neví. Přihlásila se stařenka,

Mladá rodina s prvorozeným synem v Argentině

Se svými rodiči, ženou a dětmi; Argentina

Před odjezdem z Argentiny do Evropy

Asi 1961-62; podruhé v Argentíně

Doslov

*Psal se rok 2008, když mi zatelefonoval Miroslav Zikmund, zda bych neměl zájem o rukopis paměti muže, který jako jediný pronikl se svým životním osudem na stránky cestopisů Hanzelky a Zikmunda, konkrétně do kapitoly **Gringo na všechno doplatí** knihy **Tam za řekou je Argentina**, a stal se potom jejich celoživotním přítelem. Souhlasil jsem, ale dnes musím říci, že dosti neuváženě. Netušil ani v nejmenším, co mne čeká, s jakým že to lidským osudem, vyjádřeným na mnoha dosti chaoticky popsaných listech papíru (a k tomu jazykem sice půvabným, leč dnešnímu čtenáři těžko srozumitelným), budu mít pět let co do činění.*

Po prvním prokousání se houštinami textu mi došlo, že základní studnici vědění o Štefinovi, jak se autorovi této knihy důvěrně říkalo, je iniciátor této mé vydavatelské štrapače – Miroslav Zikmund.

Od něj jsem se nejprve dostal do Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně. Čekaly tam na mě tři tak objemné fascikly korespondence mezi Štefinem a cestovatelskou dvojicí, že nebylo v mých silách je napoprvé přečíst. Selekcí provedla Pavla Míchalová, za což jí patří mé vřelé poděkování.

Původní záměr byl citovat z ní v Příkazského pamětech, dovedených na začátek padesátých let minulého století. Jenže největší intenzita dopisování mezi Hanzelkou, Zikmundem a Příkazským spadá do jiných desetiletí, do let šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých. Dopisy, byť jen ukázky z nich, by čtenáře odvedly někam zcela jinam, než je časové určení v Příkazského rukou psaném vzpomínání. Jsou však bezesporu dalším cenným svědectvím o údělu člověka žijícího mimo rodnou zem, o přátelství mezi dosti rozdílnými muži, o prazvláštní době, v níž byly psány. Věřím, že se jednou dočkají i ony edičního zpracování. A čtenáři poznání a moudrosti. Obojího je v nich nadmíru.

*Abychom ale nepřišli o přímé svědectví Miroslava Zikmunda, požádal jsem ho v poločase práce na projektu o vyjádření před kamerou. Ve zlínské vile mi poskytl více než hodinový prostor k rozhovoru na téma Štěpán Příkazský. Jen nepatrně sestříhaný je tento rozhovor obsahem přiloženého DVD k 1. vydání knihy, jakož i k rozšířenému vydání elektronickému. Ostatně nebylo to poprvé, kdy měl známý cestovatel co do činění s velkou osobností Podluží, ale už po jejím odchodu z tohoto světa. V roce 2002 pomohl na svět CD s názvem **Amerikán z Lužic na Podluží**, které je jedinečným dokladem Příkazského interpretace lidových písní.*

A jaký byl života běh Štefina po tom, kdy končí v této knize jeho vzpomínky? Nejprve se stěhuje tedy zpět do republiky, už socialistické. Zhruba po deseti letech se vrací do Argentiny, odtamtud putuje do Spojených států amerických a po čase z Ameriky zase do Argentiny. Z ní pak ještě jednou a už naposled do Spojených států, kde v roce 1993 umírá. Před smrtí ještě po roce 1989 hojně navštěvuje Československo, naposledy v půli roku 1992.

V samotném závěru práce na rekonstrukci textu mi to nedalo, abych se nevydal do Lužic a Mikulčic, opěvovaného kraje, o němž Štěpán Příkazský popsal tolik stran. Rád bych totiž spatřil za jmény mně již důvěrně známými obličeje, zejména dvou jeho osudových lásek. Bylo jisté, že to bude cesta po hřbitovech.

Když jsem místo posledního odpočinku jedné z nich opravdu našel a byl nasměrován i k místům, kam Štefín za ní docházel, měl jsem pocit završení. Za každým z nás je Příběh. Jen málokdo ho má v životě tak obsáhlý, že by vydal na deset životů, a jen osud málokoho z nás bude stát za to, aby byl zrestaurován do písmenek, obrazu, zvuku. U Štěpána Příkazského (1902-1993) není pochyb. Svým životem „vyrobil“ k tomu hlavní předpoklad: odžil svůj čas na zemi tak mimořádně, že dal příklad budoucím generacím.

M. H.

první český portál
s digitálními koncerty

ŠTĚPÁN PŘÍKAZSKÝ

AMERIKÁN Z LUŽIC

*K vydání připravil, graficky upravil
a sazbu provedl Michal Huvar
Jazykovou korekturou ošetřil Petr Líznař
Fotografie pocházejí z Archivu Jana Příkazského
a z Archivu Muzea jihovýchodní Moravy, Zlín
(foto na obálce: M. Zikmund 31. 7. 1955)
Vydalo nakladatelství Carpe diem
jako svou 271. publikaci
v Brumovicích roku 2013
Vydání druhé*

www.carpe.cz

*Knihy, CD a DVD nakladatelství si můžete objednat na adrese:
Carpe diem, 691 11 Brumovice 175, Czech Republic
(tel. 737 444 221; e-mail: carpe@carpe.cz)*

*Knihy pro iPad, doplněné dokumentárními filmy, koncertními
záznamy, rozhovory, autorským čtením, záznamy z archivů,
speciálními fotogaleriemi a dalším bohatým multimediálním
obsahem najdete v App Store v aplikaci CARPE DIEM ONLINE*

ISBN 978-80-7487-007-1

ISBN 978-80-7487-040-8 (epub – rozšířená verze)

ISBN 978-80-7487-039-2 (epub)

ISBN 978-80-7487-041-5 (pdf)

ISBN 978-80-7487-036-1